

SPOR ALANINDA
TOPLUMSAL CİNSİYETE DUYARLI
DİL REHBERİ

Kadınlar için Spor ve Fiziksel Aktivite Derneği

Eylül, 2015

Önsöz

Spor alanı, cinsiyet kategorilerini ve cinsiyet kodlarını kendi içinde en fazla barındıran ve yeniden üreten alanların başında gelmektedir. Cinsiyetlendirilmiş bir alan olarak sporun ve spor araştırmalarının dili de cinsiyetli olabilmektedir. Cinsiyetli dil, toplumsal cinsiyet kalıpyargılarını içeren ve cinsiyetler arası ayrımcılığı ortaya çıkaran, sürdürülen ve istismar eden ifadelerin kullanılmasıdır.

Spor ve spor araştırmalarındaki cinsiyetli dilin ilk düzlemi, spora ait çoğu kavramın doğrudan erkekleri referans etmesi ve aynı kavramların kadınlar için kullanımında “kadın” ön ekine ihtiyaç duyulmasıdır. Örneęin, hakem, taraftar, sporcu veya antrenör kavramlarının önünde ve içeriğinde görülmez bir “erkek” varken, kadınlar söz konusu olduğunda “kadın” kavramı görünür olmaktadır. Spor ve spor araştırmalarındaki cinsiyetli dilin ikinci düzlemi ise kadın yerine “bayan” kavramının kullanımınıdır.

Son yıllarda spor alanında cinsiyetli dilin ortadan kalkmasına yönelik bireysel ve kurumsal çabalar, ülkemiz adına sevindiricidir. Spordaki cinsiyet eşitsizlikleri ile mücadele eden Kadınlar için Spor ve Fiziksel Aktivite Derneği (KASFAD) olarak biz de, spor alanının *toplumsal cinsiyete duyarlı* bir dile sahip olmasına katkıda bulunmayı hedefliyoruz.

KASFAD olarak hazırladığımız bu rehber, spor ve spor araştırmalarında toplumsal cinsiyete duyarlı bir yaklaşımın geliştirilmesine katkıda bulunmayı ve cinsiyetli olmayan bir dilin kullanılmasına yönelik pratik öneriler sunmayı amaçlamaktadır. Dünyada ve ülkemizde yayımlanan toplumsal cinsiyete duyarlı dil rehberlerinden faydalanarak hazırladığımız bu rehberin hem spor pratiği içerisindeki spor insanlarına hem de spor bilimleri alanında akademik çalışmalar yürüten bilim insanlarına faydalı olmasını umuyoruz.

Sporda toplumsal cinsiyete duyarlı dil kullanımına yönelik öneriler

1) Spor dallarının, spor organizasyonlarının ve spordaki meslek ya da kavramların özünde “erkeğe ait olduğu” yaklaşımından uzak durabiliriz. Cinsiyetin belirtilmesi gereken yerler dışında bu kavramlara “kadın” vurgusu yapmayarak, toplumsal cinsiyete duyarlı bir dil kullanabiliriz.

Uygun olmayan kullanım	Toplumsal cinsiyete duyarlı kullanım
Futbol/Kadın futbolu	Erkek futbolu/Kadın futbolu <i>Cinsiyetin ilgisiz olduğu durumda: Futbol</i>
Voleybol/Kadın voleybolu	Erkek voleybolu/Kadın voleybolu <i>Cinsiyetin ilgisiz olduğu durumda: Voleybol</i>
Dünya Kupası/Kadınlar Dünya Kupası	Erkekler Dünya Kupası Kadınlar Dünya Kupası
U17 Turnuvası/U17 Kadınlar Turnuvası	U17 Erkekler Turnuvası U17 Kadınlar Turnuvası <i>Cinsiyetin belirtilmesi gereken durumda:</i>
Antrenör/Kadın antrenör	Erkek antrenör/Kadın antrenör
Sporcu/Kadın sporcu	Erkek sporcu/Kadın sporcu
Taraftar/Kadın taraftar	Erkek taraftar/Kadın taraftar
Spor spikeri/Kadın spor spikeri	Erkek spor spikeri/Kadın spor spikeri <i>Cinsiyetin ilgisiz olduğu durumda: Antrenör/Sporcu/Taraftar/Spiker</i>

2) Sporda “erkek olmayla” özdeşleştirilen ve kadını görünmez kılan ifadeleri kullanmayabiliriz.

Uygun olmayan kullanım	Toplumsal cinsiyete duyarlı kullanım
<ul style="list-style-type: none">• Sportmen• Centilmen sporcu• Spor adamı• Adam adama oynamak• Erkek gibi kaslı• Erkek gibi mücadeleci oynamak• Teknik adam• Gol kralı• Adam gibi antrenör• Adam gibi oynamak	<ul style="list-style-type: none">• Sporcu /Adil oyuncu Adil oyun anlayışına sahip sporcu• Saygılı/Kibar sporcu• Spor insanı/Spor uzmanı• Bire bir oynamak• Kaslı• Mücadeleci oynamak• Teknik direktör• En golcü oyuncu/Gol şampiyonu• Başarılı/İyi antrenör• Başarılı/İyi oynamak

3) Sporda sergilenen bir performansın yetersizliğini ve başarısızlığını ifade etmek için, “Kız” ve “Karı” gibi kavramlarla türetilen ifadeleri kullanmayabiliriz.

Uygun olmayan kullanım
<ul style="list-style-type: none">• Kız gibi oynamak• Kız gibi/Karı gibi topa vurmak/atmak/koşmak• Kız/Karı gibi mızımızlanmak/ağlamak/bağırarak

4) Kadın oyuncularını “korunmaya ihtiyacı olan”, “kırılgan” ve “hayal ürünü” kişiler gibi gösteren ve tarihsel açıdan bir erkeğin konumuna göre tariflenen (kral-kraliçe, prens-prenses, padişah-sultan) ifadeleri ve bunların erkekler için kullanılan eşdeğerlerini kullanmayabiliriz.

Uygun olmayan kullanım
<ul style="list-style-type: none">• Potanın perileri/kraliçeleri• Filenin sultanları• Kızlarımız (<i>örn., “Kızlarımız galibiyet peşinde”</i>)• 12 dev adam• Potanın aslanları

5) Sporda cinsiyeti belirtmek amacıyla “bayan” ifadesinin kullanımından uzak durabilir, cinsiyet kategorilerini belirten “kadın” ve “erkek” ya da yaş grubuna bağlı olarak “kız” ve “oğlan” kelimelerini kullanabiliriz.

Uygun olmayan kullanım	Toplumsal cinsiyete duyarlı kullanım
Bayan takımı/Erkek takımı	Kadın takımı/Erkek takımı
Yıldız kızlar/Yıldız erkekler	Yıldız kızlar/Yıldız oğlanlar (veya) Yıldız kadınlar/Yıldız erkekler
Genç bayanlar/Genç erkekler	Genç kadınlar/Genç erkekler
Bayan soyunma odası	Kadın soyunma odası
Bayanlar Voleybol 1. Ligi	Kadınlar Voleybol 1. Ligi
Bayan hakem	Kadın hakem
Bayan oyuncu	Kadın oyuncu

Bu rehberin hazırlanmasında aşağıdaki kaynaklardan yararlanılmıştır:

Eitzen, D. S. (2009). Fair and Foul, Beyond the Myths and Paradoxes Sport. UK:Rowman & Littlefield Publishers.

Equal Opportunity Unit (2005). Watch Your Language: Guidelines for Non-discriminatory Language. Melbourne: University of Melbourne.

https://hr.unimelb.edu.au/_data/assets/pdf_file/0003/87501/Watch_Your_Language.pdf

Kadir Has Üniversitesi (2015). Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bir Yazım Rehberi. <http://www.khas.edu.tr/uploads/pdf-doc-vb/Gender-Sensitive-Writing-Guide.pdf>

UNESCO (1999). Guidelines on Gender-Neutral Language. <http://unesdoc.unesco.org/images/0011/001149/114950mo.pdf>

İletişim: pinarozturk@hacettepe.edu.tr
www.kasfad.org
facebook/KASFAD

*Bu rehberin basım, yayın ve çoğaltım hakkı **Kadınlar için Spor ve Fiziksel Aktivite Derneği'ne** aittir. Kaynak gösterilerek alıntı yapılabilir.*